

BEGRIJ CHRISTENDOM ISLAM

Nr. 21 Mei 1976

Joden-Christen -Moslim-groepen in Europa

Dialogo: iedere vorm van communicatie



Ten geleide

In Duitsland, Engeland en Nederland bestaan groepjes mensen, samengesteld uit aanhangers van de drie monotheïstische godsdiensten: Jodendom, Christendom en Islam.

Gezamenlijk worden deze groepjes aangeduid als de "Standing Conference of Jews, Christians and Muslims in Europe". Een nauw omschreven vorm van organisatie wordt bewust van de hand gewezen; het wil dus meer een permanent comité zijn dat inspirerend werkt en leiding geeft aan een proces van onderlinge relatie-opbouw.

Op grond van verwantschap tussen deze religies en van gezamenlijke betrokkenheid op ontwikkelingen die zich voordoen in het huidige tijdsbestek waarin wij leven, trachten deze religies elkander te vinden.

Drs. R. Bakker, sekretaris van de afdeling J.C.M. Nederland zegt: "Niemand kan voorspellen hoelang de groep in stand blijft; of wat haar aktiviteit uiteindelijk oplevert. De mogelijkheid dat zij uiteenvalt is niet uitgesloten. Voorlopig blijven wij hopen op het tegendeel".

In een tweede artikel spreken wij over dialoog, een groot woord dat enige nuancering vraagt, wil men er niet als over een banaliteit heen lezen.

de Redaktie.

JODEN-CHRISTEN-MOSLIM-BEWEGING IN EUROPA.

Reeds een tiental jaren geleden, hebben mensen, vooral in Duitsland en Engeland, zich bezig gehouden met de vraag hoe Joden, Christenen en Moslims met elkaar in gesprek te brengen.

Op zich is dit al een vrij unieke zaak gezien de problematiek in het Nabije Oosten en de weerslag die dit heeft op de drie grote godsdiensten: Jodendom, Christendom en Islam.

Ds. Maechler uit Berlijn heeft de moed gehad om de aanhangers van deze godsdiensten bijeen te brengen. Zijn initiatief werd gedragen door de Lutherse Evangelische Akademie in Berlijn, het Katholieke Hedwig Dransfeld Haus in Bendorf, rabbijnen van het Leo Baeck College in Londen en enkele vooraanstaande moslims in Europa.

Na jarenlange voorbereiding, kwam er in 1971 iets konkreets van de grond door de oprichting van de "Standing Conference of Jews, Christians and Muslims in Europe", zoals de naam officieel luidt. De naam Standing Conference, een soort permanent komitee, duidt erop dat men niet gekozen heeft voor een straffe organisatie, samengesteld uit vertegenwoordigers van officiële instanties, maar meer gemikt werd op mensen die op grond van bereidheid, persoonlijke inzet en overtuiging hierin willen participeren.

Men kan zich afvragen waarom juist deze drie godsdiensten: Jodendom, Christendom en Islam. Deze drie godsdiensten verschillen duidelijk van elkaar, maar hebben ook een aantal aspecten gemeen. Ze zijn namelijk alle drie van Semitische oorsprong, grijpen op eigen wijze terug op de aartsvader Abraham. Alle drie belijden zij het geloof in de éne God, die na de schepping de mens niet aan zijn lot heeft overgelaten maar hem leidt op de weg naar het heil. Daartoe heeft God profeten in de wereld gezonden en Zijn Heilsplan aan de mensen bekend gemaakt door een geschreven openbaring, een boek. Op grond van deze openbaring zien de aanhangers van deze drie godsdiensten uit naar het koninkrijk Gods op aarde.

De doelstelling van de J.C.M.-beweging komt neer op het bevorderen van onderling begrip, het wegnemen van misverstanden en zo nodig voor elkaar instaan, wanneer zich problemen voordoen b.v. bij het verkeren in een minderheidspositie van één van die godsdiensten.

Door de eeuwen heen immers heeft er een droevige ontwikkeling plaats gehad in de onderlinge betrekkingen. Het is onvoorstelbaar hoe de aanhangers van deze drie godsdiensten elkaar bestreden hebben uit naam van dezelfde God. Hoe er zulke grove misverstanden hebben kunnen bestaan over ieders geloof, geloofsbelevens en geloofspraktijken, en dat in een periode waarin de wereld nog niet opgedeeld was in geografische vakken die de diverse godsdiensten tot de zijne kon rekenen. Men zou eerder kunnen spreken van een tragische situatie rondom de drie verwante godsdiensten. Zelfs in onze dagen zitten we nog steeds met dit misverstand uit het verleden en het blijkt nog steeds een rol te spelen in de onderlinge verhoudingen.

Naast de doelstelling van elkaar te willen verstaan, is de tweede niet minder belangrijk: voor elkaar willen instaan. Dit geldt vooral waar een van de religieuzé groeperingen in een minderheidspositie verkeert.

Moslims in Europa kunnen vertellen hoe zij zich hier voelen, wat zij missen, wat zij nodig hebben om geestelijk gezond te kunnen leven.

De Joden kunnen hun gevoelens onder woorden brengen en tegelijk luisteren naar moslims. Christenen kunnen beluisteren hoe aanhangers van andere godsdiensten zich als minderheidsgroep voelen in onze samenleving, en kunnen zich afvragen wat zij daaraan kunnen doen.

De eerste internationale konferentie van de J.M.C. beweging werd gehouden te Londen van 14 - 17 februari 1972. Het thema was: the faith of the fathers - the fate of the children (het geloof van de vaders - het lot van de kinderen). Deze konferentie was toen nog beperkt tot Duitsland en Engeland, maar trok ook de aandacht van enkele Nederlanders die uitgenodigd waren. De volgende internationale bijeenkomst zou plaats vinden in Nederland op uitnodiging van I.J. van Houte (Anne Frankhuis te Amsterdam), rabbijn Lilienthal, G.A. Bashir en prof. D.C. Mulder. Het thema van deze konferentie was: sekularisatie.

Voor de Nederlandse deelnemers was deze konferentie de aanleiding om hier te lande met een afdeling van de J.C.M. beweging te starten. Ze bestaat uit een groepje van ongeveer 25 mensen die in de vorm van leerhuisbijeenkomsten spreken en discussiëren over een of ander onderwerp betrekking hebbende op de drie genoemde godsdiensten. Eenmaal per jaar wordt een weekendbijeenkomst gehouden, waar dieper op een onderwerp wordt ingegaan. Op deze weekendbijeenkomsten wordt ook een Joods- Christen en Moslim gebed in het programma opgenomen. Zo kwam in Maart 1974 de Nederlandse groep bijeen in het congressentrum de "Tiltenberg", waar gesproken werd over het thema: Jood, Christen, Moslim, vriend en/of vijand. Het is vanzelfsprekend dat zaken als onderlinge verdraagzaamheid, het recht om onderling missie en zending te plegen, zionisme en Palestijnse rechten aan de orde kwamen. Het feit dat dergelijke zaken aan de orde kunnen komen, bewijst de bereidheid tot een gesprek en daarmee is al veel gewonnen.

In Mei 1975 werd wederom door de Nederlandse groep een weekendbijeenkomst gehouden; dit maal in Woudschoten. Het thema van deze bijeenkomst was : de messiaanse verwachtingen binnen Jodendom, Christendom en Islam.

Voor het bestaan en goed functioneren van een J.C.M. groep is het van het grootste belang dat de aanhangers van de drie godsdiensten in een zekere evenredigheid vertegenwoordigd zijn. En dit blijkt steeds weer een grote moeilijkheid te zijn. De orthodoxe stromingen in de drie religies blijken geen behoefte te hebben aan dialoog, voelen er niets voor of wijzen de dialoog af. Dit speelt vooral parten bij de Joodse en Moslimse vertegenwoordiging in onze Nederlandse J.C.M. afdeling, omdat ze toch al een kleine minderheid vormen; Christenen worden er altijd in voldoende mate zo niet in overmaat gevonden, met het gevaar dat een evenredige vertegenwoordiging verstoord wordt.

Zoals de Nederlandse afdeling van de J.C.M. beweging zijn eigen activiteiten ontwikkelt, en al tastend zijn weg zoekt om naar buiten te treden, zo doen ook de afdelingen in Duitsland en Engeland. Maar naast deze activiteiten, wordt door het uitvoerend Komitee van de "Standing Conference of Jews, Christians and Muslims" ieder jaar een internationale konferentie georganiseerd. Dit jaar vond die plaats van 30 april tot 2 mei in het conferentie-oord de Tiltenberg in Vogelenzang.

Het thema was: de geloofscrisis in de drie verwante godsdiensten Jodendom, Christendom en Islam.

Prof. D.-C. Mulder gaf zijn indruk weer in een interview dat via de NCRV uitgezonden werd op 6 mei: "We zijn erg gelukkig met het onderwerp dat we gekozen hebben, omdat het de kans gaf om nu eens niet te spreken vanuit de kracht van de eigen religie, de sterkte van de eigen religie. Dat is natuurlijk nogal eens de neiging als je met mensen van een andere religie in aanraking komt. Op deze konferentie is zeer openhartig gesproken over de zwakheden en de problemen van de eigen religie; vooral van de kant van Joden en Christenen was dat heel duidelijk. Ook het gehalte van de besprekingen was bijzonder goed. Ik heb al meer van dat soort dialogen meegemaakt, maar ik moet zeggen dat ik nog nooit een konferentie heb meegemaakt van aanhangers van verschillende religies waar zo openhartig en grondig door de deelnemers gediscussieerd werd".

Een andere activiteit van het uitvoerend komitee is het jaarlijks organiseren van een studieweek voor Joden-Christen- en Moslimstudenten die in opleiding zijn voor een geestelijk ambt in hun godsdienst. De bedoeling hiervan is om de komende generatie voor te bereiden en te vormen tot dialoog.

Als derde hoogtepunt zouden we kunnen vernoemen het houden van een gezamenlijke retraite. Vorig jaar werd een retraite gehouden en ook dit jaar zal een retraite gehouden worden voor een beperkt aantal leden van de J.C.M. beweging. Het gaat hierbij meer om biddend en mediterend samen te zijn, dan het behandelen van een thema rondom de drie godsdiensten.

Alles bij elkaar kunnen we in de J.C.M. beweging een proces waarnemen van onderlinge relatie-opbouw. Een unieke zaak die enthousiasme wekt, maar moeizaam z'n weg vindt en met ups en downs te kampen heeft.

P. Backx

DIALOOG ISLAM-CHRISTENDOM.

De wereld wordt steeds kleiner: geografische afstanden worden steeds gemakkelijker en vlugger overbrugd, de massamedia brengen alles wat er in de wereld omgaat op suggestieve wijze onder onze aandacht; wij worden, of we willen of niet, steeds meer en meer betrokken bij een samenleving die over onze grenzen heen reikt.

Allochtonen groeperingen binnen onze samenleving drukken ons met de neus op de feiten. Deze groeperingen hebben een andere levenswijze, een andere gezinsekonomie, een andere cultuur en waarover we het hier willen hebben, een andere godsdienst onder ons gebracht, met name de Islam.

Zo kwamen reeds in het begin van de zestiger jaren de eerste arbeiders uit de islamitische landen rond de Middellandse Zee in Nederland werken. Naast deze categorie buitenlandse werknemers, vindt men een grote groep Indonesiërs en nog een aantal studenten, ambassadepersoneel, hoger beroepspersoneel en zakenmensen die eveneens van islamitische herkomst zijn. Het totaal aantal zal schommelen rond de 120.000. Daarmee is de Islam, volgend op het Christendom, de tweede godsdienst in Nederland.

Zoals ik boven reeds opmerkte, leven we in een tijd waarin we steeds meer en meer betrokken raken bij een samenleving die over onze grenzen heen reikt.

Wat is er nu gaande op internationaal niveau? We zien dat het "Wereldgesprek der Godsdiensten" (W.G.G.) al 25 jaar ijverig bezig is de godsdienstkommunikatie te bevorderen, dat de Joden-Christen-Moslim beweging (J.C.M. beweging) al enkele jaren bezig is de monotheïstische godsdiensten tot een gesprek te krijgen, dat de Wereld Raad van Kerken - onlangs nog in Nairobi - zich gaat richten tot de niet-christelijke godsdiensten, dat de Wereld Conferentie van de Godsdiensten voor Vrede zich beijvert om op godsdienstige basis uitgangspunten te vinden voor vrede en gerechtigheid in de wereld.

De aanwezigheid van een moslimgroep in ons land, is een uitdaging om op lokaal niveau te participeren in een beweging die zich op internationaal niveau steeds duidelijker begint af te tekenen.

De titel van dit artikel is : dialoog Islam - Christendom. Dialoog is een groot woord en vraagt wel enige nuancing. We kunnen dialoog met een andere godsdienst zien als een gesprek op theologisch niveau. Gesteld dat erin ons land sprake kan zijn van deze vorm van dialoog Islam-Christendom, dan moeten we er onmiddellijk bijzeggen dat het dan wel beperkt zal blijven tot een uitgelezen groepje mensen die deskundigheid in

dezen hebben en ervaring. Onvoorbereid dialoog aan te gaan leidt onvermijdelijk tot mislukking en teleurstellingen.

Een andere vorm van dialoog is het openstaan voor de ander, de bereidheid te luisteren naar het getuigenis van zijn geloof, en hem willen verstaan. Hiermee komen we op een terrein dat voor een aantal onder ons, ik zeg beslist niet de meerderheid, mogelijkheden biedt. Luisteren en de ander willen verstaan is iedereen niet gegeven. Maar zo gauw dit bij iemand een gegeven is, lijkt mij dat zijn verantwoordelijkheid een rol gaat spelen, want dan kunnen we spreken van de mogelijkheid tot dialoog, ook al blijft het dan nog een moeilijke zaak.

Op onze beurt zullen wij dan ook van ons geloof moeten getuigen. Daarbij zullen we moeten letten op drie punten:

- ons getuigen mag niet gericht zijn de ander tot ons geloof te willen bekeren of ook maar van het standpunt te willen uitgaan, dat men de éne waarheid bezit en die aan de anderen wil opleggen.
- het vermijden van polemiek. De geest van polemiek heeft al veel kapot gemaakt. Ondanks een opener houding die onze tijd kenmerkt, blijft de verleiding bestaan,- en dat geldt voor alle godsdiensten - om vanuit de éne godsdienst de andere godsdienst aan te vallen. Watt Montgomery, een groot islamoloog, merkt op: "Als een christen en een moslim alleen maar naar argumenten zoeken om elkaar te bestrijden dan zullen ze er zeker vinden, maar dit zal niet leiden tot welke vorm van dialoog dan ook."
- het vermijden van al te grote inschikkelijkheid. Niemand, of hij nu gelovig is of atheïst, mag met zijn geloof of zijn ideeën een vals spel spelen, anders blokkeren we de weg naar de waarheid. Verondersteld wordt dus oprechtheid, zich zelf zijn zonder agressiviteit. Overigens kunnen overtuigingen die diep beleefd worden, onmogelijk onder de korenmaat verborgen blijven. Dialoog houdt in te getuigen, maar dan wel gezuiverd van de verderfelijke vormen van polemiek en proselitisme.

Als we zover zijn, dat christenen en moslims rustig in tegenwoordigheid van elkaar kunnen getuigen, zonder dat er aanstoot aan genomen wordt van deze of gene zijde, dan hebben we al ontzettend veel gewonnen.

Nog een andere vorm van dialoog kunnen we ten slotte naar voren brengen; die bestaat in elkander dienen bewijzen en vormen van samenwerking te vinden, zonder dat we de moeizame weg behoeven te bewandelen van het gesprek. En hiermee komen we dan op een terrein waar een gelovige zich niet aan kan onttrekken. De moslim mag terecht van ons christenen verwachten dat wij, vanuit onze christelijke levensopvatting, vanuit het Evangelie ons inzetten voor de naaste. Christenen en moslims zijn des te meer "naasten" van elkaar omdat zij beiden in de zelfde God geloven, en daardoor een speciale verantwoordelijkheid voor elkaar hebben, ze zijn beiden ook geroepen om voor elkanders godsdienstig welzijn in te staan. Dit heeft praktische consequenties; christenen en moslims zullen voor elkanders godsdienstvrijheid moeten opkomen, voor elkanders recht om aan hun kinderen een godsdienstige opvoeding te geven volgens ieders geloofsovertuiging, handreiking te bieden dat er plaatsen zijn waar men in gemeenschap kan bidden.

Gezien de moslimgroep in Nederland een minderheidsgroep uitmaakt, zal op de christenen voornamelijk de plicht rusten om voor de moslims op te komen. Het zelfde geldt natuurlijk voor moslims in islamitische landen, waar christen minderheden leven.

Met betrekking tot deze drie vormen van dialoog met de Islam, worden er in Nederland diverse initiatieven ondernomen.

Dialogo in de vorm van een theologisch gesprek is beslist nog geen gangbare munt. We kunnen rustig stellen dat dit wel beperkt zal blijven tot een elite groepje van deskundigen. Men kan alleen verwachten dat de resultaten doorsijpelen naar de doorsnee gelovige. Het is echter jammer dat er op dit niveau aanmerkelijk meer belangstelling bestaat bij de christenen dan bij de aanhangers van andere godsdiensten. De ervaring leert dat het moeilijk is om bij dit soort gesprekken toe te komen aan een evenredige deelname van b.v. Joden, Christenen en Moslims.

De tweede en derde vorm van dialoog, kort gezegd naar elkaar willen luisteren en voor elkaar instaan, is veel meer verbreid. Er wordt in Nederland heel wat gedaan om de Islam meer bekendheid te geven.

In Rotterdam heeft de "Taakgroep Islam" dit jaar voor de derde keer een islamkursus georganiseerd met daaraan verbonden de gelegenheid tot discussie. Die zelfde Taakgroep houdt zich bezig met voorlichting te geven over de Islam en Moslims aan opleidingen voor verpleegkundigen en gezinsverzorgenden.

Door bureau "Begrip" wordt een gestencyld blad uitgegeven dat iedere maand een of ander onderwerp behandelt over de Islam of betrekking heeft op de verhouding Islam-Christendom. Verder worden er inleidingen gehouden en gelegenheid gegeven om er over te discussiëren.

De "Vervolg Commissie Christenen en Moslims in Nederland" heeft 3 April j.l. een werkdag georganiseerd, waar moslims hun bezorgdheid uitspraken met betrekking tot de godsdienstige opvoeding van hun kinderen. Andere werkgroepen bieden handreiking voor het tot stand brengen van een gebedsruimte. Gewerkt wordt aan een wetswijziging zodat moslims kunnen slachten volgens hun godsdienstige gebruiken. enz.

Van al deze initiatieven mogen we verwachten dat er tussen christenen en moslims een relatie groeit waardoor harmonieus samenleven mogelijk wordt.

P. Backx